

LIITE

Ryhmäläisille kopioitavat materiaalit

Oheismateriaalit löytyvät myös pdf-muodossa netistä (materiaalit.nmi.fi/kummi14)

**Ryhmäläisille kopioitavat
ensimmäisen kerran
materiaalit**

MALLILOMAKE KASKAS-RYHMÄ VARHAISKASVATUKSEN TYÖNTEKIJÖILLE

KasKas -ryhmä (Kasvu ja Kasvatus) on varhaiskasvatuksen henkilöstölle suunnattu strukturoitu ryhmätoimintamalli osaamisen ja jaksamisen tukemiseksi. Tavoitteena on saada työkaluja eri tavoin haastavan lapsen itsesäätelyn ohjaamiseen lapsiryhmässä, välineitä kasvatuskumppanuuteen sekä aineksia omaan ammatilliseen kasvuun. Ryhmän jäsenet sitoutuvat käymään ryhmässä **kahdeksan kertaa kahden viikon välein**.

Ryhmään otetaan kahdeksan työntekijää.

Ryhmän ohjaajina toimivat _____.

Tapaamisten sisällöt:

- Lapsen haastavuus ilmenee monin eri tavoin
- Myönteisen tunneyhteyden rakentaminen
- Ohjauksen menetelmät arjen apuna
- Tuki hyödyttää kaikkia lapsia
- Leikin mahdollisuudet lapsiryhmässä
- Kohtaamisia vanhempien kanssa tarvitaan
- Vuorovaikutusta kannattaa tutkia
- Ammatillinen kasvu on tietoista ymmärtämistä

Työtapoina on yhteinen keskustelu, jonka tukena käytetään ohjaajien lyhyitä alustuksia, oheislukemistoja sekä arkeen nivoutuvia välitehtäviä.

Ryhmätapaamisten ajankohdat ja paikka:

Ilmoittautumiset **viimeistään** _____ sähköpostilla osoitteeseen _____

Ilmoittautumisen voi tehdä esimies tai työntekijä itse sovittuaan asiasta ensin esimiehen ja työyhteisönsä kanssa. Ilmoittautumiseen tarvitaan seuraavat tiedot:

- Osallistuvan henkilön **nimi & sähköpostiosoite** sekä mahdollisesti puhelinnumero, josta henkilön tavoittaa
- **Yksikkö**, jossa työskentelee & esimiehen nimi
- **Minkä ikäisten** lasten ryhmässä työskentelee tällä toimintakaudella

Ilmoittautuneille laitetaan varmistus ryhmään pääsemisestä sähköpostilla

Lisätietoja: _____

Pvm _____

Terveisin, _____

HAASTAVAN LAPSEN OHJAAMINEN LAPSIRYHMÄSSÄ

Haastavalla lapsella voi olla pulmia

- keskittymisessä
- tarkkavaisuudessa
- oman toiminnan ohjauksessa
- sosiaalisissa taidoissa
- oppimisessa
- hahmottamisessa
- kielen kehityksessä
- psyykkisessä kehityksessä

Vuorovaikutus

- rakenna myönteinen suhde lapseen
- huomioi yksilöllinen tapa oppia ja keskittyä
- huomioi lapsen tunnetila, vireystila, oppimisedellytykset ja motivaatio
- anna lapselle paljon myönteistä palautetta lapsen lapsesta itsestään sekä lapsen toiminnasta ja taidoista
- anna palautetta välittömästi ja täsmällisesti
- anna kielellistä, visuaalista ja fyysistä palautetta
- anna kiitosta pienestäkin yrityksestä

Toimintatavat ja ohjaus

- ole johdonmukainen ohjauksessasi, odotuksissasi ja seuraamuksissa
- ohjaa lasta kertomalla, mitä hänen toiminnaltaan ja käytökseltään odotat
- tee lasten kanssa ryhmän yhteiset säännöt, jotka ovat näkyvillä sanoin ja kuvin
- mieti yksilöllisiä ratkaisuja, jotka auttavat lasta oppimaan ja toimimaan
- luo yksilöllisiä, konkreettisia ja selkeitä palautejärjestelmiä
- tue päivittäistoimintojen sujumista
 - ♦ koodisanat, laulut, visuaaliset merkit, ennakointi, kielelliset ja visuaaliset vihjeet
 - ♦ kerro etukäteen seuraavaksi tehtävistä mielenkiintoisista asioista
 - ♦ anna selvät ja tarkat ohjeet, kuinka siirrytään seuraavaan toimintaan
- jos lapsi käyttäytyy häiritsevästi niin
 - ♦ mieti onko toiminta ja vaatimustaso sopivassa suhteessa lapsen kykyyn toimia
 - ♦ jätä huomiotta, jos mahdollista
 - ♦ suuntaa huomio toiseen asiaan
 - ♦ käytä lapsen kanssa sovittua merkkiä, jotta hän muistaisi miten tulee toimia
- jäsenä lapselle aika, paikka, toiminta ja henkilöt eri tavoin
 - ♦ jäsenä aikaa käyttämällä kuvitettua päivä-, ja viikko-ohjelmaa
 - ♦ jäsenä tilat ja toiminnot nimin, merkein ja kuvin
 - ♦ jäsenä lapselle henkilöt, jotka toimivat hänen kanssaan - keitä on paikalla, pienryhmien jäsenet, kuka aikuinen ohjaa
 - ♦ jäsenä yksittäiset ohjaustilanteet
 - ♦ luo rauhallisia ja eri toimintoihin sopivia tarkoituksenmukaisia tiloja
 - ♦ rajaa toimintaa ja tiloja sermein, kankain, teipeillä, huonekaluilla, alustoilla
 - ♦ mieti tarvitseeko lapsi joissain tilanteissa rajatun/oman tilan esim. tehtävien tekemisessä, päivälevolla
 - ♦ järjestä ryhmän tiloihin jokin hiljainen, rauhallinen paikka rentoutumiseen ja rauhoittumiseen

- säätele ja vähennä tarvittaessa ympäristössä olevien visuaalisten ja auditiivisten ärsykkeiden määrää
 - ♦ laita vain tarvittava materiaali esille tai laita materiaalia esille vaiheittain toiminnan edetessä
 - ♦ käytä rajoitetusti materiaalia, jos asia on lapselle uusi, esim. esillä vain isoja punaisia ympyröitä
 - ♦ käytä selkeitä materiaaleja, esim. isoja kirjaimia, yksinkertaisia muotoja
 - ♦ käytä visuaalisia vihjeitä esim. nukkeja, kuvia, nuolia
- mieti lasten paikat yksilöllisten tarpeiden mukaan
 - ♦ merkitse jokaiselle lapselle oma paikka ruokapöydässä, kokoontumisilla, eteisessä
 - ♦ aseta hyvä roolimalli lähelle istumaan
 - ♦ valitse lapselle paikka, jossa voit helposti vahvistaa lapsen keskittymistä sekä kielellisesti, fyysisesti että visuaalisesti
 - ♦ valitse lapselle paikka, joka mahdollistaa suoran katsekontaktin
- suosi lyhyitä ohjaushetkiä ja minimoï odotushetket
- järjestä taukoja työskentelyn lomaan
- kiinnitä lapsen huomio itseesi ennen kuin puhut, varmista katsekontakti, kosketus auttaa huomion kiinnittämisessä
- palkitse lasta välittömästi esim. hymyllä tai nyökkäyksellä, kun lapsi kiinnittää sinuun huomion ja kuuntelee
- jäsennä ja visualisoi ohjeet
- kertaa ja toista toisin sanoin
- anna ohjeet lyhyesti ja positiivisella tavalla, tarvittaessa yksi ohje kerrallaan
- anna lapselle ohje myös yksilöllisesti tai pienessä ryhmässä
- käytä ilmeitä ja eleitä puheen tukena
- vältä kysymyksen muodossa annettuja ohjeita
- anna lapsen ohjata itseään puheella, ohjaa pikku hiljaa käyttämään sisäistä puhetta
- huomioi ajankohta, jolloin tehtävä tehdään
- sovita tehtävän kesto suhteessa lapsen kykyyn ja keston työskennellä, aikaa pidennetään pienin askelin, apuna voi käyttää esim. tiimalasia, munakelloa, kelloa tms.
- anna mahdollisuuksia tarkoituksenmukaiseen liikuntaan, esim. pienet tehtävät tai pienet liikuntahetket työskentelyn välissä
- kerro lapselle tehtävän tarkoitus
- varmista, että lapsi ymmärtää ohjeen
- aseta lapselle/lapsen kanssa selkeä tavoite toiminnalle, esim. rakennan tämän palapelin
- etene pienin askelin - aloita tehtävistä, joissa lapsi varmasti onnistuu
- tee onnistumiset näkyviksi
- tarjoa toimintoja, joissa on selkeä alku ja loppu
- auta lasta myös itse arvioimaan omaa työskentelyään, löytämään onnistumisia
- opeta lasta tekemään valintoja, aluksi vain kaksi vaihtoehtoa, ja vastaamaan valinnastaan

Leikki

- auta lasta valitsemaan leikki ja pysymään siinä
- ohjaa ja ole mukana leikissä
- leiki lapsen kanssa - yhteinen leikki on myönteisen huomion antamista
- anna malleja, jaa rooleja, järjestä leikkiympäristöä
- käytä juonellisen leikin mahdollisuudet hyväksi – mahdollisuus roolien ottamiseen
- strukturoi leikkiympäristö
- vältä turhaa leikin keskeyttämistä (päiväjärjestys)
- jos lapsen on vaikea olla lähellä toisia, ohjaa hänet vuorovaikutusleikkeihin, jossa osanottajat ovat etäällä toisistaan, esim. pallon vieritys
- opeta ja ohjaa pöytäpelejä ja sääntöleikkejä
- käy lapsen kanssa leikkien säännöt läpi ennakoiden ja yksilöllisesti, ole mallina

Välitehtävä

Pohdi ja kirjoita ylös ennen seuraavaa tapaamista:
Mikä omassa tavassani toimia tukee hyvää vuorovaikutusta
lapsen kanssa, mikä haittaa sitä?

Lue Taaperosta taitavaksi toimijaksi -kirjan luku 6
”Itsesäätelytaitojen kehityksen ongelmat lapsuudessa”.

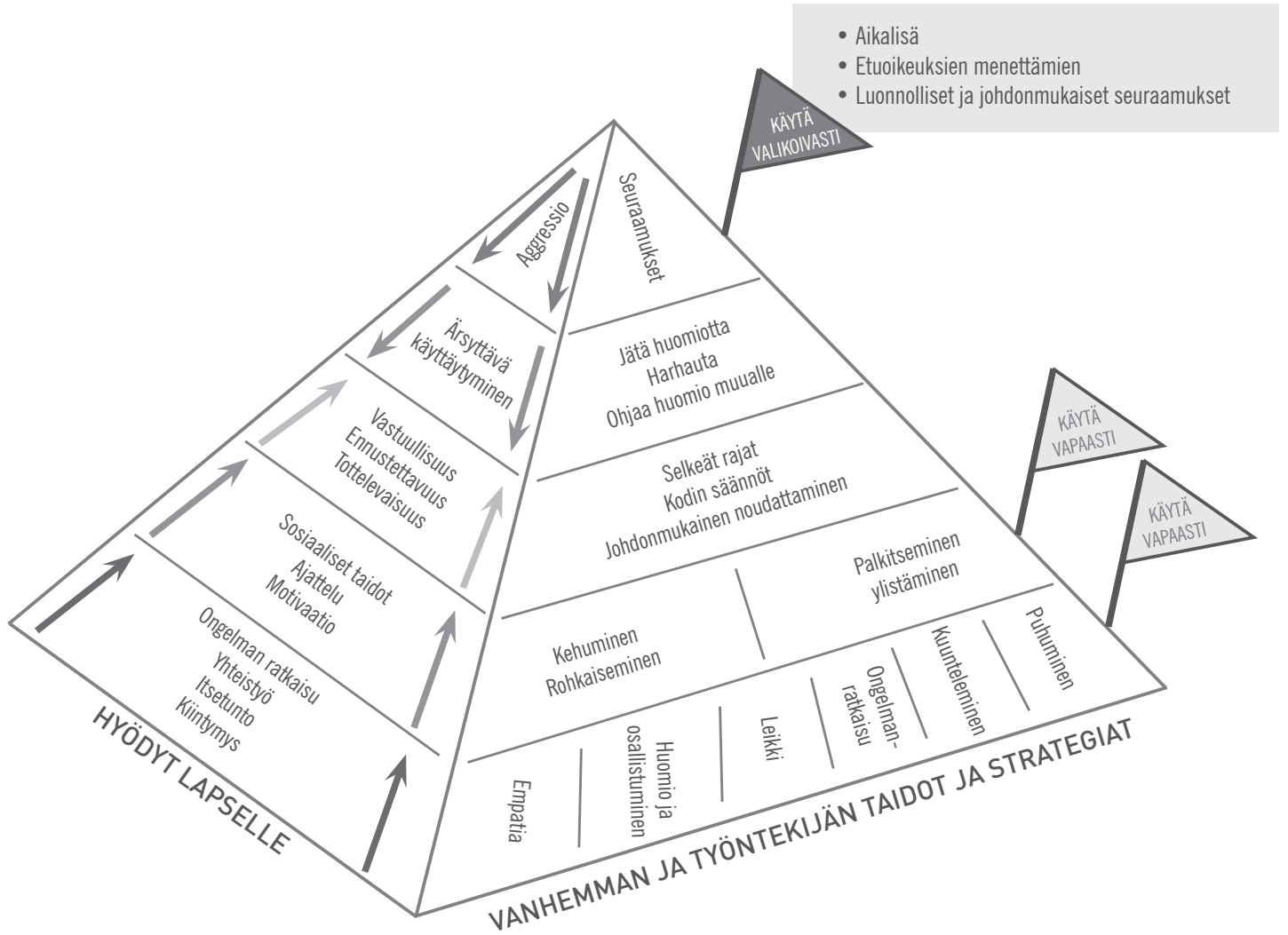
Ryhmäläisille kopioitavat toisen kerran materiaalit

Välitehtävä

Pohdi ja kirjoita muistiin seuraavaa kertaa varten, mitä toimivia ohjauksen keinoja sinulla on käytössäsi.

Lue Taaperosta taitavaksi toimijaksi -kirjasta luku 4 ”Vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksen merkitys lapsen itsesäätelyn kehityksessä”.

Ryhmäläisille kopioitavat kolmannen kerran materiaalit

Vanhemmuuspyramidi Webster-Strattonia (2010) mukailten

PERHEKOULU –KIRJAN POHJALTA TEHTY KOOSTE

Käyttäytymisen huomioiminen ja ohjaaminen

- Kuuntele aidosti.
- Varmista ensin katsekontakti.
- Kerro mitä odotat.
- Anna huomiota sille käyttäytymiselle, jonka toivot lisääntyvän.
- Älä palkitse kielteistä käyttäytymistä, vaan jätä se huomiotta tai katkaise tilanne.

Huomiotta jättämisen periaatteet

1. Ei katsekontaktia
2. Ei fyysistä kontaktia tai fyysinen ohjaus ilman katsekontaktia
3. Ei sanallista kontaktia

Tunnustuksen antaminen

- Kiitä ja kehu lasta hänen omasta toiminnastaan, yksinkertaisista, itsestään selvistäkin asioista sekä asioista, joita toivot lapsen tekevän
- Tunnustusta voi antaa sanoin kertomalla ja kuvailemalla, ei-kielellisesti (halaus, hymy, kosketus) ja palkkioin.
- Palkitse välittömästi – jo yrittämisestä.
- Anna palautetta heti, kun siihen on mahdollisuus, mielellään odottamatta.
- Kerro lapselle, mistä kiität häntä ja miksi.
- Vältä myönteisen palautteen mitätöimistä moitteella.
- Auta lasta onnistumaan päivittäin.

Valintojen tekeminen

- Auta lasta huomaamaan eri toimintavaihtoehdot ja sen jälkeen harkitsemaan niitä ja valitsemaan niiden välillä.
- Anna lapsen kohdata valintojensa seuraukset.

Kehotusten antaminen lapselle

- Anna yksi lyhyt ohje tai kielto kerrallaan.
 - Pyydä lasta tarvittaessa toistamaan ohje.
 - Mieti, onko ohje varmasti tarpeen.
 - Käytä kehotuksia kieltojen sijaan – näin vahvistetaan haluttua käyttäytymistä.
 - Älä esitä käskyä kysymyksen tai ehdotuksen muodossa
 - Käytä ystävällistä ja määrätietoista ääntä.
 - Varo kehotukseen hiipivää moitetta.
 - Tarkoita mitä sanot.
 - Älä väittele määräyksistä.
 - Hoida tilanne loppuun asti.
 - Valvo, että lapsi noudattaa käskyä.
1. Ohjaa lasta tekemään oikein ja kerro, mitä häneltä odotat.
Älä anna liikaa ohjeita kerralla äläkä neuvo turhaan.
 2. Kun lapsi tekee kuten pyydetään, anna välitön tunnustus.
 3. Jos lapsi ei noudata kehotusta heti, toista kehotus ja tee selväksi, että noudattamatta jättämisestä tulee lapselle seuraamuksia.
 4. Jos lapsi kiukuttelee ja itkee, voit yrittää kääntää hänen huomionsa muualle.
 5. Ellei lapsi edellisten vaiheiden jälkeen tottele, laita käytäntöön seuraamukset, joista on keskusteltu lapsen kanssa etukäteen.

Palkkiomenetelmä

Palkkio ei ole lahjus, vaan sen tarkoitus on ohjata lapsen toimintaa toivottuun suuntaan. Palkkion pohjana on lapsen kanssa tehty sopimus; lapsi on siis mukana päättämässä tavoitteesta ja palkkiosta. Silloin hän tietää, mistä toiminnasta häntä palkitaan. Tavoitteen on aluksi hyvä olla suhteellisen helposti saavutettavissa, jotta lapsi motivoituu yrittämään. Kun toivottu toimintatapa on saavutettu, lapsen kanssa voi sopia uuden tavoitteen. Tavoitteen tulee olla lapsen ikä- ja kehitystasolle sopiva.

Palkkiot voidaan suunnitella lapsen kanssa etukäteen, tai ne voivat olla yllätyksiä. Myös työntekijän antama tunnustus ja huomio sellaisenaan voivat toimia lapselle palkkiona. Palkkion käyttö suunnitellaan yksilöllisesti jokaisen lapsen tarpeita ajatellen.

Tilanteen katkaisu

Tilanteen katkaisun tarkoitus on lopettaa lapsen ei-toivottu käytös, estää lasta saamaan käyttöksellään lisää huomiota ja antaa sekä lapselle että aikuiselle aikaa rauhoittua. Se on keino auttaa lasta, ei rangaista. Tämä ohjauskeino sopii noin neljästä vuodesta eteenpäin, koska lapsella on silloin yleensä edellytyksiä ymmärtää syy-yhteyksiä. Tilanteen katkaisua tulee käyttää harkiten. Se on ohjauskeino, jonka käytön edellytyksenä on hyvä tunneyhteys lapseen, oma maltillisuus ja aikuisen ymmärrys siitä, että se ei voi olla ainoa ohjauskeino.

Ennen tilanteen katkaisemista lapselle kerrotaan, mikä sen tarkoitus on sekä milloin ja miten sitä käytetään. Tilanteen katkaisemisessa lapsi laitetaan istumaan etukäteen sovittuun paikkaan, tietyille tuolille, tynnylle tai muulle vastaavalle. Lasta ei jätetä yksin tunnekuohun kanssa. Ajan pituus määräytyy sen mukaan, kuinka kauan lapsella kestää rauhoittua, ei minuuttien mukaan. Aikuinen päättää kestosta. Heti, kun lapsi on rauhoittunut, hän saa tunnustusta ja lapsen huomio kiinnitetään johonkin mukavaan ja myönteiseen asiaan. Tämä opettaa lapselle, että hän saa myönteistä huomiota käyttäytyessään toivotulla tavalla.

Tilanteen katkaisun vaiheet:

Lapselle annetaan suora ohje ja aikaa tehdä, mitä pyydettiin. Kun lapsi tekee niin kuin sanotaan, häntä kiitetään ja lapsen huomio kiinnitetään johonkin muuhun.

Jos lapsi ei tottele, ohje toistetaan ja lasta varoitetaan seurauksista.

Mikäli lapsi ei vielä tee, kuten on pyydetty, tilanne katkaistaan välittömästi ja lapselle kerrotaan, miksi näin tehdään. Lapsi ohjataan sovittuun paikkaan, vaikka lapsi lupaisikin totella.

Välitehtävä

Kirjoita ennen seuraavaa tapaamista yhdestä lapsesta kaikki myönteiset asiat ylös.

Jos annat niistä lapselle johdonmukaisesti myönteistä palautetta, tämä ”hyvän huomaaminen” toimii myös ohjauskeinona. Valitse lisäksi jokin ohjauskeino, jota kokeilet kahden viikon ajan. Motivoi tiimiä mukaan.

Ryhmäläisille kopioitavat neljännen kerran materiaalit

Itsesäätelytaitojen ja toiminnanohjauksen kehittyminen

Lapsen itsesäätelytaitojen kehittyminen (Peitso & Närhi, 2011)

MIKON TUKITOIMET

Alla on esimerkki erään lapsen tukitoimien suunnittelusta, toteutuksesta ja arvioinnista. Tukitoimien suunnittelussa on ollut mukana lastenhoitaja, erityisavustaja ja kiertävä erityislastentarhanopettaja. Suunnitelma on tehty syystoimintakauden puolivälissä ja tukitoimien vaikuttavuutta on arvioitu kevättoimintakauden puolivälissä.

Päiväkotiin tulo

Mikko tulee päiväkotiin noin klo 7. Hän toimii omassa ryhmätilassa, jossa on yksi työntekijä paikalla. Ryhmän erityisavustaja tulee paikalle n. klo 7.20, jolloin Mikko ja avustaja valitsevat yhdessä pojan omasta leikinvalintataulusta aamun toiminnan, joiden tulee olla Mikkoa kiinnostavaa. Toiminnot ovat legoleikki, askartelu kaverin kanssa ja yhtenä aamuna Mikko saa mennä rymyhuoneeseen.

Arviointi: Valintataulu ei toimi, koska Mikko ei halua käyttää sitä ja on sinne omaehtoisesti lisännyt merirosvoleikin. Sovittiin, että Mikon kanssa otetaan koritehtävät käyttöön. Koreja on kolme ja niissä on kiinnostavia tekemisiä, lopussa motivoivin homma. Aluksi koritehtäviä tehdään yhdessä aikuisen kanssa (joko avustaja tai sovittu aamuvuoron työntekijä) ja vähitellen Mikko siirtyy itsenäiseen työskentelyyn.

Aamupalalle siirtyminen ja aamupala

Mikko lähtee avustajan kanssa laittamaan aamupalaa. Mikon tehtäviin kuuluu kärryn vieminen, lusikka-astian vieminen kärryyn sekä laktoosittoman maidon, piimän ja rasvan hakeminen kylmäkaapista. Tehtävistä tehdään digi - kameralla kuvallinen ohjeistus Mikolle. Mikon kanssa syödään aamupala aina samassa pöydässä. Mikon seurana on avustajan lisäksi joku toinen, vaihtuva lapsi. Mikkoa ei pidä laittaa patterin viereen istumaan, koska Mikko tuottaa sillä häiritsevää ääntä. Mikko saattaa häiritä eri tavoin. Kun Mikko häiritsee ruokailua, hänelle annetaan kaksi vaihtoehtoa: Joko hän rauhoittuu tai hänet siirretään pois ruokailutilasta. Mikolle annetaan kaksi varoitusta ja jos tilanne ei rauhoitu, hän poistuu tilasta aikuisen kanssa. Siirtyminen ryhmätilaan tapahtuu muutenkin aina aikuisen seurassa.

Arviointi: Toimii pääsääntöisesti. Aikuisen on hyvä jättää mahdollisimman paljon ei – toivotusta käytöksestä huomiotta.

Siirtyminen ohjattuun toimintaan tai ulkoiluun

Ennen pienryhmätoimintaa tai ulkoiluun siirtymistä Mikko voi ottaa itse valitsemansa toiminnan tai voidaan käyttää leikinvalintataulua. Erityisavustaja ohjaa tilannetta pitämällä ryhmätilan oven kiinni, kun eskarit pukevat ulos. Pienryhmähetki on joko ryhmätilassa/jakotilassa toiminnan mukaan. Ohjatuissa hetkissä käsitellään tunneasioita suunnitelmallisesti. Avustaja on Mikon tukena piirillä istumalla lähellä ja ohjaamalla fyysisesti esim. koskettaen rauhoittavasti. Toiminnassa kiinnitetään huomiota siihen, että ryhmän lastenhoitaja toimii myös Mikon kanssa, jotta Mikko ei leimaannu liikaa avustajaan. Tarvittaessa käytetään katso - ja kuuntele viittomia.

Arviointi: Tunneasioita ei ole käsitelty suunnitelmallisesti, mutta niistä on puhuttu arjen eri tilanteissa.

Vessaan meno ja pukeminen ulos

Siirtymistä vessaan ennakoidaan tiimalasin avulla. Tiimalasia käytetään koko pienryhmän lasten kanssa. Mikko haluaa mennä vain tiettyyn vessaan ja se sallitaan. Tilanteeseen mietitään palkkiosysteemiä. Mikkoa ohjataan siirtymässä kädestä pitäen. Pukeminen järjestetään rauhallisessa tilassa, joka pysyy samana.

Arviointi: Auttaa välillä, ei syytä muuttaa.

Ulkoilu ja sisään tulo

Mikon ulkoilu sujuu yleensä hyvin. Ulkoleikkien lopettamista ennakoidaan jo ennen lelujen keräystä näyttämällä käsimerkillä aikaa. Mikko tulee sisälle viimeisenä ja riisuu omalla paikallaan. Sen jälkeen häntä ohjataan kirjojen katseluun.

Ruokailuun lähtö

Mikko pesee kädet ja menee oman pienryhmänsä mukana syömään.

Arviointi: edistymistä tapahtunut, aiemmin tarvitsi avustajan tuen.

Vessan meno, riisuminen ja päivälepo

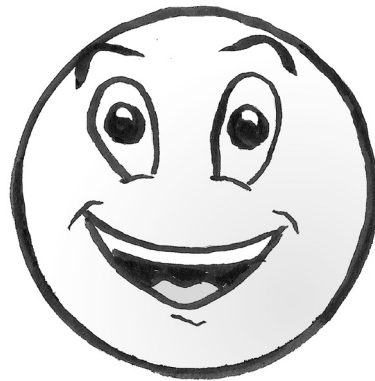
Aikuinen ohjaa riisumaan ja nukkariin siirtyminen tapahtuu aikuisen ohjauksessa, ei samaan aikaan eskareiden kanssa. Mikolle laitetaan painopeitto päälle, aikuinen rauhoittelee kulloinkin toimivalla tavalla, jonka Mikko saa valita. Pääsääntöisesti avustaja on Mikon vieressä ennen kuin hän nukahtaa.

Herääminen ja välipala

Mikko pukee sohvalle aikuisen ohjatessa. Mikkoa ohjataan juttelemaan oman pienryhmän lasten kanssa ja jätetään hänen höpöjutut huomiotta.

Iltapäivällä leikki

Mikon on usein helpompi toimia ja leikkiä iltpäivällä kuin aamupäivällä.

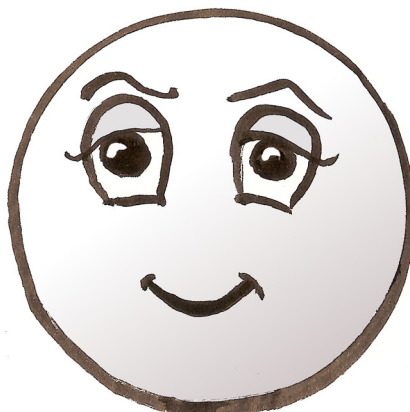

TOIMINNANOHJAUSKORTIT

MAJ 2012

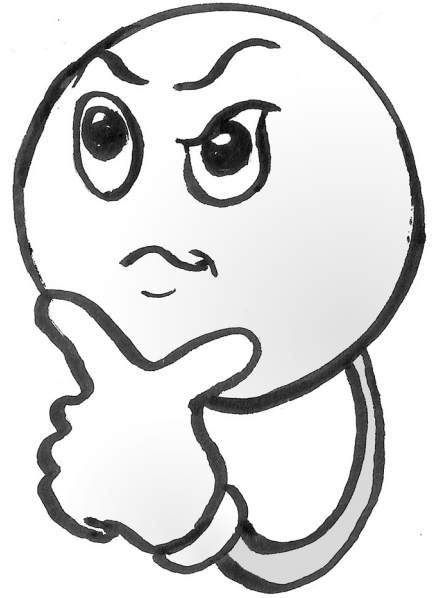
PYSÄHDY

NYT TEHDÄÄN VAIN TEHTÄVIÄ

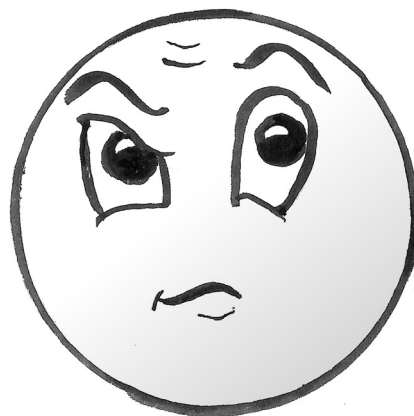
MIETI

MITÄ TEHTÄVÄSSÄ PITÄISI TEHDÄ?

MIETI

MITEN TEHTÄVÄN VOI TEHDÄ?
MITKÄ OVAT SUORITUSVAIHEET?

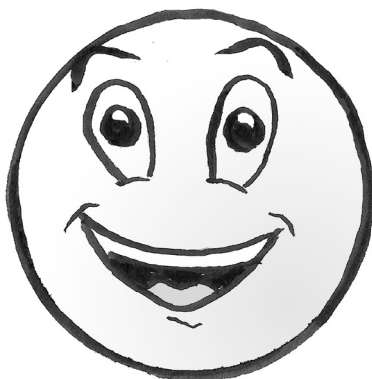

TOIMI

- NYT TEHDÄÄN VAIN TEHTÄVÄÄ, EI MUUTA!
- PYSYNKÖ SUUNNITELMASSANI?

ARVIOI

MIKÄ MENI HYVIN?
MITÄ PITÄISI TEHDÄ PAREMMIN?

KANNUSTUS JA PALAUTE

Välitehtävä

Lue Taaperosta taitavaksi toimijaksi -kirjan luku 9
”Päivähoitohenkilökunnan
ohjaaminen tukitoimien suunnittelussa”.

Ryhmäläisille kopioitavat viidennen kerran materiaalit

TAPAUSESIMERKKI 1

Veera on nelivuotias tyttö, joka on tavallisessa 21 lapsen päiväkotiryhmässä. Tähän päiväkotiin ja ryhmään Veera tuli toimintakauden alussa. Aikaisemmin hän on ollut perhepäivähoidossa. Veeran isovelji on esikoulussa. Syksy on mennyt Veeran tutustuessa ryhmän muihin lapsiin ja aikuisiin sekä päiväkodin rutiineihin.

Veera seurailee mielellään toisten lasten leikkiä sekä ulkona että sisällä. Ulkona hän lähtee aikuisen ohjaamiin pihaleikkeihin mukaan, mutta muuten hän usein keino yksin, tekee hiekkalaatikolla rakennelmia tai seisoskelee aikuisen lähellä. Myös sisällä Veera leikkii paljon yksin. Leikit ovat pitkäkestoisia, lähinnä nukken hoitoa ja kotileikkiä sekä myös muuta itseksensä puuhailua kuten palapelien tekoa, piirtelyä ja kirjojen katselua. Kun toiset lapset pyytävät Veeraa leikkiin mukaan, niin useimmiten Veera kieltäytyy. Jos hän aikuisen ohjaamana menee johonkin leikkiryhmään jäseneksi, hän usein siinäkin seurailee eikä oikein tunnu löytävän omaa rooliaan tai saavan mahdollisia leikki-ideoitaan puettua sanoiksi. Aikuiselle onkin jäänyt hieman epäselväksi Veeran leikkitaidot, esimerkiksi se, millaisia ideoita, juonen kulkuja ja leikkisisältöjä Veera pystyisi kehittämään.

TAPAUSESIMERKKI 2

Juuso on esikoulussa oleva poika, joka on ollut päiväkodissa kaksivuotiaasta asti. Esikouluvuonna Juuson jo aikaisemmin lievänä näkyneet käyttäytymispulmat ovat alkaneet tulla esiin selvemmin. Juuso on taitava kaikissa tiedollisissa esikoulutehtävissä ja pienessä ryhmässä keskittyykin melko hyvin. Koko ryhmän kokoontumiset ovat Juusolle haastavia. Pyllä ei tahdo pysyä paikallaan, ja hän haluaisi aina, että hänen ideoitaan ja ajatuksiaan kuunneltaisiin ja toteutettaisiin. Oman vuoron odottaminen on Juusolle melko haastavaa. Usein hän kokee saamansa kohtelun ja päiväkodin säännöt epäoikeudenmukaisiksi. Juuso on hieman kömpelö liikkeissään, mutta hän haluaa olla mukana liikunnallisissa toiminnoissa sekä yhteisissä peleissä kuten tervapadassa ja sählypelissä.

Juuson on vaikea toimia peleissä ja leikeissä sääntöjen mukaan, ja hänellä palaa hihat melko helposti. Jos hän häviää tai kokee epäonnistuneensa, on hänen pettymyksensä valtava. Silloin Juuso saattaa satuttaa toisia, heittää tavaroita tai alkaa itkeä ja raivota, jolloin kaverit eivät enää halua olla hänen kanssaan. Juuso on alkanut jo saada leiman ”hankalana kaverina”, ja kaverit sanovatkin, että ”Juuso aina...”.

TAPAUSESIMERKKI 3

Kaisa on kolmivuotias tyttö, joka on ollut päiväkodissa yksivuotiaasta asti. Kaisa on ollut mukavasti mukana ryhmän toiminnoissa heti päivähoiton aloittamisen jälkeen. Hän hahmottaa päivän kulun, perusasiat sujuvat mukavasti, ja leikkitaidot ovat olleet ikään ja kehitystasoon sopivat, kuten alkuun tavaroiden tutkimista ja esineleikkiä. Kaisan leikeissä on näkynyt myös symbolista leikkiä ja rinnakkaisleikkiä.

Kaisa tuntuu ymmärtävän hyvin arkiohjeet ja pysyy sillä tavoin ryhmän elämissä mukana. Kaisan puheen ja kielen kehitys on kuitenkin hidasta tai jopa viiveistä erityisesti puhumisessa. Hän sanoo yksittäisiä sanoja tai kahden sanan lauseita. Joitain arkeen liittyviä asioita hän osaa kertoa kuten ”pissi”, ”nälkä”, ”äiti tulee” jne., mutta aika paljon Kaisa myös näyttää asioita tai vie aikuista kädestä näyttääkseen, mitä hänellä on mielessä. Ajoittain tuntuu, että Kaisa turhautuu, kun häntä ei aina ymmärretä, ja silloin hän lakkaa yrittämästä. Leikkiin pääsy toisten lasten kanssa tai leikissä pysyminen vaativat jo ponnisteluja, koska ryhmän lasten leikit ovat monipuolistuneet. Niissä käytetään kieltä ja rooleja. Kaisan vanhemmat ovat alkaneet huolestua asiasta.

TAPAUSESIMERKKI 4

Mikko on viisivuotias poika, joka on päiväkodissa toista vuotta. Ennen päivähoitoon tuloaan Mikko oli hoidossa kotona kaksi vuotta nuoremman pikkusiskon kanssa. Mikon käyttäytyminen ja oleminen ei herätä ryhmässä paljon huomiota, sillä arki sujuu melko mukavasti. Usein Mikko leikkii joko yksin (ja tuntuu ihan viihtyvän) tai yhden kaverin kanssa kerrallaan. Kiinnostuksen kohteet leikeissä ovat autoleikit ja Legoilla rakentaminen. Jos kaveri ei halua leikkiä näitä Mikolle mieluisia leikkejä, hän leikkii mieluummin yksin kuin liittyy mukaan kaverin ehdottamaan leikkiin. Leikin juonikin on melko lailla samanlainen kerrasta toiseen. Autoleikissä samat autot kiertävät autorataa, tulee kolari ja sitten autot viedään korjaamolle. Legoista Mikko tykkää rakennella robotteja, jotka sitten ovat avaruudessa ”töissä”. Töiden sisältö ei oikein aukene ainakaan aikuiselle.

Joskus on myös tilanteita, että Mikko väittää, että häntä kiusataan – toinen lapsi on Mikon mielestä satuttanut häntä. Toinen lapsi ja aikuinen eivät ole kuitenkaan asiaa näin hahmottaneet. Vanhempien kertoman mukaan Mikon leikit ovat kotona samansuuntaiset ja Mikolla ja pikkusisarella on melko erilaiset kiinnostuksen kohteet leikeissä.

Välitehtävä

Lue Taaperosta taitavaksi toimijaksi -kirjan luku 12
”Leikin mahdollisuudet ja haasteet lapsilla,
joilla on itsesäätelyn vaikeuksia”.

Ryhmäläisille kopioitavat kuudennen kerran materiaalit

ELÄYTYVÄ KUUNTELU

Eläytyvän kuuntelun vaiheet

- Työntekijä kuuntelee rauhassa vanhemman asian.
- Työntekijä ei selittele eikä puolustele.
- Työntekijä toteaa ääneen vanhemman tunteen tai tarpeet tarkistaen onko ymmärtänyt oikein
- Työntekijä pyrkii ymmärtämään tunteen ja sanomaan sen ääneen: ”Olet vihainen, surullinen, järkyttynyt, huolissasi..”
- Vanhempi vahvistaa tai hylkää työntekijän tulkinnan.

Vanhemmalle tulee kokemus, että hänen tunteensa ja hänet itsensä hyväksytään.

Vanhemman roolissa on tarkoitus ilmaista erilaisia tunteita. Työntekijän roolissa pyritään noudattamaan eläytyvän kuuntelun periaatteita.

Eläytyvän kuuntelun tilanne-esimerkkejä

1. Vanhempi tulee kertomaan työntekijälle, että hänen lapsensa (nimen voi keksiä itse) on tosi pahoillaan ja surullinen. Lapsi on kertonut kotona, että hänet laitetaan aina aamupiiristä pois. Vanhemman roolissa voi itse keksiä, miltä tuntuu, mitä haluaa kysyä jne.
2. Vanhempi tulee kertomaan työntekijälle, että joku kiusaa hänen lastaan (nimet voi keksiä itse) ja kuvailee kiusaustilanteita.
3. Vanhempi tulee kertomaan työntekijälle, että hänen lapsensa (nimen voi keksiä itse) kertoo kotona, että hänelle huudetaan päiväkodissa. Tämän takia lapsi ei halua tulla päiväkotiin.

ALLA ON AVATTU LYHYESTI RATKAISU- JA VOIMAVARAKESKEISIÄ KYSYMYKSIÄ JA TOIMINTATAPOJA ESIMERKKEINEEN

Kysymyksiä

Asteikkokysymykset tähtäävät muutoksen havaitsemiseen ja asioiden etenemisen huomaamiseen

- Anna numero yhdestä kymmeneen kuvaamaan tilanteesi vakavuutta.
- Anna numero yhdestä kymmeneen kuvaamaan toiveikkuutesi määrää.
- Mitä pitäisi tapahtua, että numero neljä muuttuisi numero viideksi?

Saavutuskysymykset auttavat tunnistamaan, että ponnistelut ovat tuottaneet myönteisiä tuloksia

- Miten onnistuit tekemään mukavan kyläreissun lapsesi kanssa?

Päämääräkysymykset auttavat kertomaan, mitä tavoitellaan

- Mitä elämässäsi on sellaista, minkä haluat jatkuvan?
- Mihin haluat muutosta?
- Mistä itse tai mistä muut huomaavat, että muutos on alkanut?
- Mistä näkee, että tavoite on saavutettu?

Kuvauskysymykset rohkaisevat kuvaamaan ongelmaa konkreettisin termein

- Mitä tapahtuu, kun lähdet lapsesi kanssa kauppaan?
- Mitä sinä teet, kun Kaisa raivoaa?

Ihmekysymyksellä tavoitellaan tulevaisuuteen suuntautumista ja toivon lisäämistä

- Jos tapahtuisi ihme ja ongelma olisi yön aikana kadonnut, mistä sen huomaa?

Erottelukysymykset auttavat selvittämään taustaoletuksia ongelman luonteesta

- Kun lapsesi itkee onko kyse kiukuttelusta vai ahdistuneisuudesta?

Kontekstinvaihtokysymyksillä tutkitaan vastakkaista sisältöä

- Koska sinulla oli viimeksi mukavaa lapsesi kanssa?
- Kuka kärsii riitelystä eniten?

Strategioita

Poikkeuksen tutkiminen

- Onko koskaan ollut toisin?
- Milloin viimeksi?
- Mikä sen teki mahdolliseksi?

Myönteisen tulevaisuuskuvan rakentaminen

- Kun asia on ratkennut, niin millaista arki silloin on?

Kristallipallo

- Mitä näet tulevaisuudessa?
- Millainen tilanne on vuoden kuluttua, kun ongelma on lievittänyt tai poistunut?

Kätkeytyyn ehdotukseen sisällytetty uudelleenmäärittely

- Jos sen sijaan, että ajattelet lapsesi olevan tottelematon, ajattelisit hänen oleva voimakastahtoinen, miten luulisit silloin suhtautuvasi häneen?
- Jos sen sijaan, että huudat, ottaisit hänet syliin ja rauhoittelisit häntä, mitä tapahtuisi?

Normien vertailu

- Useimmilla vanhemmilla on joskus kasvatukseen liittyviä pulmia. Mikä vaikuttaa siihen, että teidän perheen vaikeudet olisivat suurempia/pienempiä kuin muiden perheiden?
- Jos kaikilla perheessänne on hankaluutta löytää toimivia tapoja, niin kuka teidän perheessänne toimii kyseisessä tilanteessa parhaiten/väärin sinun mielestäsi?

Kahdella korvalla kuuntelu - Otetaan vastaan kokemukset ja samalla kysytään, miten selviydyit

- Kun sinulla oli huono hetki, mikä auttoi silloin?

Ei-tietäminen

- Kysele ja tee tarkentavia kysymyksiä
- Asiakkaan ratkaisut kysytään ensin ja omat ehdotukset lopussa

Tarjotin-ajattelu

- Tässä voisi olla kyse tästä (työntekijän mielipide) ja tästä (rinnakkainen mielipide) ja mitä vielä (asiakkaan mielipide)?

Myönteinen uudelleenmäärittely

- Valitse jokin sinua arjessa hankaloittava pulma ja kirjoita se paperille, tee myönteinen uudelleenmäärittely, muuta asia tavoitekielelle. Mieti, mikä olisi ensimmäinen askel tavoitteen suuntaan.

TILANNEANALYYSI

Palauta mieleesi jokin viimeaikainen onnistunut tai vaikea tilanne. Tilanne voi koskea toimimista haastavasti käyttäytyvän lapsen kanssa ja/tai hänen vanhempiensa kanssa tai työttömyyden kanssa työskentelyä. Mieti ennen kaikkea omaa toimintaasi kyseisessä tilanteessa.

1. Ketkä olivat läsnä?
2. Missä ja milloin?
3. Mitä tapahtui?
4. Mikä oli kriittinen hetki?
5. Mikä oli reaktiosi?
 - Mitä sanoit tai teit?
 - Mitä tunsit?
 - Mitä ajattelit?
6. Mitkä olivat reaktiosi seuraukset? Miten tilanne sinun kannaltasi päättyi?
7. Kuvaa miten olisit halunnut tilanteen päättyvän?
8. Jos tilanne ei päättynyt kuten olisit halunnut, yritä kuvata miksi.
9. Miten haluat toimia vastaavassa tilanteessa tulevaisuudessa?

Välitehtävä

Muistele työstäsi tilanne, joka oli sinusta vaikea tai onnistui hyvin. Tilanne voi koskea toimimista haastavasti käyttäytyvän lapsen tai hänen vanhempiensa kanssa, ja se voi olla jokapäiväinen kohtaaminen arjessa tai yhteistyöpalaveri. Mieti omaa toimintaasi kyseisessä tilanteessa tilanneanalyysin kysymyksiä apuna käyttäen.

Lue Taaperosta taitavaksi toimijaksi -kirjan luku 10
”Haastavasti käyttäytyvä lapsi – kodin
ja päivähoidon kasvatusyhteistyö koetuksella”.

Ryhmäläisille kopioitavat seitsemännen kerran materiaalit

Välitehtävä

1.

Kuvaa, miten olet työurasi eri vaiheissa suhtautunut

- haastavasti käyttäytyvään lapseen lapsiryhmässä
- haastavasti käyttäytyvän lapsen vanhempiin.

2.

Mikä työurasi eri vaiheissa on tukenut
ammattillisuuttasi suhtautumisessa haastavasti
käyttäytyvään lapseen ja hänen vanhempiinsa?

3.

Mieti, millainen ammattilainen haluaisit olla tulevaisuudessa?

Mitä se sinulta ja ympärilläsi olevilta ihmisiltä edellyttäisi?

Mieti, mitä asioita tekemästäsi kuvauksesta haluat
kertoa muille ryhmäläisille.

Ryhmäläisille kopioitavat kahdeksannen kerran materiaalit

PALAUTE KASKAS-RYHMÄ

1. Kuinka tyytyväinen olit osallistumiseesi KasKas – ryhmään?

En lainkaan tyytyväinen 1 2 3 4 5 Erittäin tyytyväinen

2. Kuinka todennäköisesti tulet jatkossa käyttämään KasKas-ryhmässä oppimiasi asioita ja ryhmän aikana harjoiteltuja menetelmiä haastavan lapsen kanssa?

1. En käytä lainkaan tai hyvin harvoin
2. Pysin käyttämään aina tarvittaessa
3. Tulen käyttämään säännöllisesti yhtä tai useampaa

3. Mitä mieltä olit ryhmän sisältöjen ja toimintatapojen hyödyllisyydestä tai kiinnostavuudesta?

	Ei lainkaan hyödyllinen/ kiinnostava			Erittäin hyödyllinen/ kiinnostava	
	1	2	3	4	5
Ryhmässä käydyt keskustelut	1	2	3	4	5
Ohjaajien jakama tieto ja oheismateriaalit	1	2	3	4	5
Välitehtävien tekeminen ja purku	1	2	3	4	5

4. Mikä ryhmäkerta sinulle jäi parhaiten mieleen, miksi?

5. Mitkä odotuksesi toteutuivat?

6. Mitkä odotuksesi/toiveesi eivät toteutuneet?

7. Muita kommentteja ja palautetta ohjaajille?
